

*Христич Н. С.,
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”, м. Переяслав-Хмельницький*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ В АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЯХ (ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ)

У статті розглянуто функціонально-прагматичні особливості англійських паремій, які відображають когнітивні процеси, пов'язані з історичним досвідом та пізнавальною активністю чоловіків та жінок.

***Ключові слова:** паремія, прислів'я, приказки, гендер, феміністська теорія, концепт, когнітивний процес.*

В статье рассматриваются функционально-прагматические особенности английских паремий, которые отображают когнитивные процессы, связанные с историческим опытом и познавательной активностью мужчин и женщин.

***Ключевые слова:** паремия, пословицы, поговорки, гендер, феминистская теория, концепт, когнитивный процесс.*

The article deals with the functional and pragmatic peculiarities of English paremias which reflect the cognition process connected with historical experiences and cognitive activities of men and women.

***Key words:** paremias, proverb, sayings, gender, theory of feminism, conception, cognition process.*

Постановка проблеми. Сучасні гендерні дослідження здійснюються в межах нового напрямку, що дістав назву феміністської лінгвістики. Саме представниці цього напрямку привернули увагу до андроцентричного характеру попередніх лінгвістичних досліджень. Оскільки паремії – це вирази, які були створені у давнину (у більшості випадків ми не знаємо дати їх походження) і передавались з покоління в покоління, нам буде цікаво дослідити їх в гендерному аспекті. Прислів'я та приказки є частиною загального мовного спадку. Вони виконують моральну, етичну та повчальну функції. Незважаючи на те, що кожний мовець володіє власними мовними засобами, які свідчать про його соціальний і культурний рівень, прислів'я та приказки є саме тим елементом мовлення, що висвітлюють загальнолюдські цінності, а також стосунки між чоловіками та жінками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В Україні перші дослідження з гендерології з'явилися на початку 1990-х років. Сьогодні в галузі гендерної лінгвістики плідно працюють такі вітчизняні вчені країн СНД як О. Л. Бессонова, О. І. Горошко, А. А. Денисова, Г. І. Емірсуїнова, А. В. Кириліна, О. Л. Козачишина,

О. Н. Колосова, А. П. Мартинюк, І. І. Морозова, В. В. Потапов, І. О. Стешин та інші.

Нечисельними є наукові розвідки, присвячені дослідженню регулятивного потенціалу англійських паремій як засобів мовного втілення лінгвокультурних концептів “чоловік” та “жінка”. Серед них можна назвати праці таких вчених як Б. М. Ажнюк, В. П. Анікін, М. І. Кравцов, О. В. Кунін, В. М. Мокієнко, В. О. Самохіна Н. В. Садовник-Чучвага, О. В. Сафронова, І. І. Чернишева, Л. І. Швидка. Студіювалося синтаксичне моделювання прислів'їв (Е. А. Ахундова, Н. Барлі, В. В. Гвоздєв, А. Дандіс, О. В. Корень, А. А. Крикманн, Г. Л. Пермяков, З. К. Тарланов), їхнє фонетичне оформлення (С. М. Берковська).

Що стосується соціолінгвістичних, зокрема гендерних аспектів дослідження паремій за останні п'ять років в Україні (2005-2010 р. р.), слід назвати праці таких вчених: О. С. Бондаренко (2005), С. О. Швачко (2005), О. В. Ткачик (2006), Ю. В. Абрамова (2007), І. М. Білоус (2008), З. Г. Коцюба (2208), А. С. Птушка (2008) та ін.

Робилися спроби розглянути прислів'я як вербальний образ лінгвокогнітивної структури на матеріалі англійських поетичних творів (І. І. Озарко (2006)). Такі дослідники як Н. В. Садовник-Чучвага, А. Я. Пендещук (2009) розглядали англійські паремії у порівнянні концептосфери чоловічого та жіночого роду.

Мета статті – дослідити функціонування і прагматичну продуктивність як давно-усталених паремій, так і сучасних висловлювань, що мають пареміологічні ознаки.

Виклад основного матеріалу. В англійській мові ми спостерігаємо стереотипне ставлення до чоловіків та жінок, яке полягає в зображенні жінок залежних від чоловіків (батьків, чоловіків) протягом усього життя. Зокрема, наприклад, й досі збереглася традиція називати заміжню жінку на ім'я її чоловіка (напр., *Ms John Smith, Ms Gordon Witner* тощо).

Іншим прикладом є асиметричне звернення до подружжя: титул чоловіка вказує на його професійні здобутки, а титул жінки – на сімейний стан, (наприклад, *Dear Doctor and Ms Christy*). Практика засвідчує традицію, коли жінка під час шлюбу бере прізвище свого чоловіка. У результаті цього жінка, особливо якщо вона має певні здобутки в професійній сфері, якоюсь мірою втрачає їх, оскільки через нове ім'я її перестають асоціювати з цими здобутками. Через те, що жінки змінюють прізвище, важко дослідити їхнє коріння – родовід. Хоча відомі жінки (*celebrities*) – артистки, співачки, моделі тощо залишають своє дівоче прізвище, але не втрачають своєї популярності (напр., *Victoria Beckham*). До того ж, вони цікавлять публіку не лише як артистки, а також як успішні дружини та щасливі матері.

У пареміях простежується тенденція зображувати чоловіків у першій частині висловлювання, а жінок – у другій, як протиставлення.

Напр. :

1. *A man can be short and dumpy and getting bald but if he has fire, women will like him* [8, с. 1].

2. *Man has will, but woman has her way* [8, с. 1].

3. *To be happy with a man you must understand him a lot and love him a little. To be happy with a woman you must love her a lot and not try to understand her at all* [8, с. 1].

4. *You know, men and women are a lot alike in certain situations. Like when they're both on fire – they're exactly alike* [8, с. 1].

5. *Men marry women with the hope they will never change. "Women marry men with the hope they will change. "And they are both disappointed* [8, с. 1].

Існує ціла низка прислів'їв та приказок, де жінку порівнюють із кішкою:

Напр. :

1. *Scared women and chilly cats are liars* [8, с. 2].

2. *A woman hath nine lives like a cat* [8, с. 2].

3. *Women's minds are like cat's eyes* [8, с. 2].

4. *Cold women and famish cats are sleight of hand* [8, с. 2].

Часто жінку порівнюють з гускою, куркою чи іншими птахами чи тваринами:

Напр. :

1. *Geese with geese and women with women* [8, с. 2].

2. *A woman and a hen are soon lost through gadding* [8, с. 2].

3. *A woman has the form of an angel, the heart of a serpent, and the mind of an ass* [8, с. 2].

В англійських пареміях можна знайти приклади порівняння жінки з рослинами, речами чи явищами природи:

Напр. :

1. *A woman and a melon are hard to choose* [8, с. 1].

2. *A woman and a glass are always in danger* [8, с. 1].

3. *A woman and a ship ever want mending* [8, с. 1].

4. *Three women together make a din* [8, с. 1].

5. *Choose neither a woman nor linen by candlelight* [8, с. 1].

6. *A worthy woman is far more precious than jewels, strength and dignity are her clothing* [8, с. 1].

Лінгвісти стверджують, що поряд з фольклорними прислів'ями та приказками широко вживаються образні вирази, створені письменниками, політичними діячами, знаменитостями (це можуть бути співаки, гумористи, пародисти, спортсмени, "світські леви та левиці" тощо). Їх влучні висловлювання часто стають афоризмами і з часом починають уживатися як звичайні прислів'я та приказки. Встановити авторство окремих паремій можливо. Наприклад, в англійській мові багато прислів'їв

та приказок було популяризовано або створено В. Шекспіром, Дж. Байроном, Дж. Мільтоном та іншими відомими письменниками та поетами. Прикладом можуть служити висловлювання Марка Твена (*Mark Twain*) про роль жінки у житті чоловіка.

Напр. :

1. *What would men be without women? Scarce, sir, mighty scarce* [8, с. 3].
2. *Last week I stated that this woman was the ugliest woman I had ever seen. I have since been visited by her sister and now wish to withdraw that statement* [8, с. 3].

Як відомитив Оскар Уальд (*Oscar Wilde*) “*Women are never disarmed by compliments; men always are*” [8, с. 3]. Цей вислів датується 1989 роком, але він не втратив актуальності у наші дні, адже більшість жінок люблять компліменти, сказані на їхню адресу. Знаменитому англійському письменнику також належить вислів: “*As long as a woman can look ten years younger than her own daughter, she is perfectly satisfied*” [8, с. 3]. Цей вислів набував широкого поширення у всьому світі.

За словами Джозефа Конрада (*Joseph Conrad*) “*Being a woman is a terribly difficult task, since it consists principally in dealing with men*” [8, с. 3]. Це означає, що непорозуміння між жінками та чоловіками є їх характерною рисою спілкування.

Висловлювання відомих особистостей вражають своєю точністю при характеристиці чоловіків і жінок. У свій час прем’єр-міністр Індії Індіра Ганді (*Indira Gandhi*) так висловилася про положення чоловіків і жінок у суспільстві: “*My theory is that men are no more liberated than women*”, що свідчить про рівноправність обох статей [8, с. 3].

Більшість сучасних виразів із мовним концептом “чоловік” та “жінка” авторство яких відоме, сповнені гумором та іронією:

Напр. :

1. *An archaeologist is best husband a woman can have: the older she gets, the more interested he is in her* (*Agatha Christie*) [8, с. 3].
2. *If women didn’t exist, all the money in the world would have no meaning* (*Aristotle Onassis*) [8, с. 3].
3. *Every man desires to live long; but no man would be old* (*Johathan Swift*) [8, с. 3].
4. *A woman’s whole life is a history of affections* (*Irving*) [8, с. 3].
5. *Marriage has many pains, but celibacy has no pleasures* (*Samuel Johnson*) [8, с. 3].
6. *A woman’s mind is cleaner than a man’s. That’s because she changes it more often* (*Oliver Herford*) [8, с. 3].
7. *Women are an alien race set down among us* (*John Updike*) [8, с. 3].
8. *Women are like elephants. Everyone likes to look at them but no-one likes to have to keep one* (*WC Fields*) [8, с. 3].

9. *Most women are not as young as they are painted (Max Beerbohm)* [80, с. 3].

10. *When women go wrong, men go right after them (Mae West)* [80, с. 3].

Безумовно, з часом паремії можуть змінюватися, набувати нового лексичного значення, зазнавати безперервного шліфування, розширення, звуження чи зміни їх семантика тощо.

У сучасному житті слід брати до уваги феміністські теорії, які створюють новий ракурс інтелектуальності і переосмислюють старі постулати, які збереглися у різних видах народної творчості, зокрема, у пареміях. У цьому зв'язку суттєвим постає питання зверненості феміністок до проблем моралі та етики в загальнолюдському аспекті (норми, закони моралі) та в окремих аспектах (які традиційно залишалися за межами розглядання, як наприклад, нерівноправність у суспільстві та матеріальна залежність від чоловіка).

Напр. :

1. *Man endures pain as an undeserved punishment; woman accepts it as a natural heritage (Author Unknown)* [8, с. 3].

2. *A woman reading Playboy feels a little like a Jew reading a Nazi manual. (Gloria Steinem)* [8, с. 3].

3. *The world has never yet seen a truly great and virtuous nation because in the degradation of woman the very fountains of life are poisoned at their source. (Lucretia Mott)* [8, с. 3].

При цьому, як стверджують приказки, а жінки цього не заперечують, що *“If women didn't exist, all the money in the world would have no meaning”* [76, с. 2].

Клара Буз Люс (*Clare Booth Luce*) заявляє: *“Because I am a woman, I must make unusual efforts to succeed. If I fail, no one will say, “She doesn't have what it takes.” They will say, “Women don't have what it takes”* [8, с. 3].

Ребекка Уест (*Rebecca West*) прагне глибше проникнути у поняття фемінізму і адекватно оцінити його позитивні та негативні сторони: *“I myself have never been able to find out precisely what feminism is: I only know that people call me a feminist whenever I express sentiments that differentiate me from a door mat or a prostitute”* [8, с. 3].

Також мають рацію ті жінки, хто дотримується такого правила: *“I'd much rather be a woman than a man. Women can cry, they can wear cute clothes, and they are the first to be rescued off of sinking ships”* [74, с. 32].

Висловлювання Черіш Кремері та Паули Трейчлер (*Cheris Kramarae and Paula Treichler*) *“Feminism is the radical notion that women are people”* [8, с. 3] є відвертим та категоричним.

Можна з впевненістю стверджувати, що приказка *A woman without a man is like a fish without a bicycle* [8, с. 4], що в довільному перекладі означає: “Жінці потрібен чоловік, як риби велосипед” стала лозунгом

феміністського руху. Звичайно, така заява сучасних феміністок є категоричною і не має широкої підтримки у суспільстві, адже таким чином порушуються усталені канони взаємовідносин між чоловіками і жінками, що зафіксовані у столітніх пареміях.

Феміністки заявляють про жіночу поліфункціональність у той час, коли у чоловіків на першому плані знаходиться робота: “*Women now have choices. They can be married, not married, have a job, not have a job, be married with children, unmarried with children. Men have the same choice we’ve always had: work or prison*” [8, с. 4].

Як стверджують феміністки, жінки можуть бути незалежними від чоловіків і, до того ж, мудро керувати ними:

Напр. :

1. *Women don’t make fools of men, most of them are the “do-it-yourself” types* [8, с. 1].

2. *You see a lot of smart guys with dumb women, but you hardly ever see a smart woman with a dumb guy* [8, с. 1].

Катаріна Гепборн (*Katharine Hepburn*) вагається у своїх висловлюваннях про взаємостосунки чоловіка і жінки і пропонує свій варіант: “*Sometimes I wonder if men and women really suit each other. Perhaps they should live next door and just visit now and then*” [8, с. 3].

Подібна невизначеність звучить у словах Аліси Томас Еліс (*Alice Thomas Ellis*): “*Men were made for war. Without it they wandered greyly about, getting under the feet of the women, who were trying to organize the really important things of life*” [8, с. 4].

У висловлюваннях феміністок спостерігається розчарування у чоловіках: Напр. :

1. *The first time you buy a house you see how pretty the paint is and buy it. The second time you look to see if the basement has termites. It’s the same with men*” (*Lupe Velez*) [8, с. 3].

2. *A lot of guys think the larger a woman’s breasts are, the less intelligent she is. I don’t think it works like that. I think it’s the opposite. I think the larger a woman’s breasts are, the less intelligent the men become* (*Anita Wise*) [8, с. 4].

3. *When women are depressed they either eat or go shopping. Men invade another country* (*Author Unknown*) [8, с. 3].

Феміністки з недовірою ставляться до чоловіків, про що свідчать такі висловлювання:

Напр. :

1. *Never trust a husband too far or a bachelor too near* [8, с. 3].

2. *To a woman the first kiss is just the end of the beginning but to a man it is the beginning of the end* [8, с. 3].

3. *All modern men are descended from a worm-like creature, but it shows more on some people* [8, с. 3].

4. *There are two things that will be believed of any man whatsoever, and one of them is that he has taken to drink* [8, с. 3].

Хоча варто замислитись над думкою про те, що “*No man is worth your tears, but once you find one that is, he won't make you cry*” [8, с. 3].

Чоловіки ще не готові сприймати теорію фемінізму. Вони наполягають на тому, що сила жінки у її слабкості.

Напр. :

1. *Men are taught to apologize for their weaknesses, women for their strengths* [8, с. 3].

2. *A successful man is one who makes more money than his wife can spend* [8, с. 3].

3. *A successful woman is one who can find such a man* [8, с. 4].

4. *Any woman can fool a man if she wants to and if he's in love with her* [8, с. 3].

У сучасному вокабулярі широко вживається слово “мачо”, яке вже зафіксоване у сучасних пареміях.

Напр. :

1. *Macho doesn't prove mucho (Zsa Zsa Gabor)* [8, с. 1].

2. *The tragedy of machismo is that a man is never quite man enough (Germaine Greer)* [8, с. 1].

Помірковані сучасні варіанти гендерних студій характеризуються загально-гуманістичним профемінним пафосом. Недаремно гендерні критики – постфеміністичного етапу специфіку чоловічих ролей і пов'язаних із ними стереотипів витлумачують не лише із чоловічого становища домінантності, а й із позиції постійного тиску, спричиненого нагальністю обов'язків, які суспільство накладає на чоловіка. У тому, як суспільство вчиться, з одного боку, боротися зі стереотипами, а з іншого – миритися з ними, виявляється подвійний постав людини у світі – смирення і активності, стабілізації потрібних для виживання вартостей і перспективи не пов'язаного упередженнями розвитку.

Висновки. Отже, підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що прислів'я та приказки – це короткі вислови, які ґрунтуються на спостереженнях над навколишнім життям і взяті з різних джерел народної словесності. Хоча паремії мають древню історію і їх авторство здебільшого не встановлено, вони мають тенденцію постійно розвиватися, на їх основі виникають нові паремії. Авторами таких новоутворених паремій є відомі люди, письменники. Феміністський рух уплинув не лише на філософське сприйняття дійсності, а й відобразився у пареміях з ознаками гендерних стереотипів, що регулюють поведінку індивіда у системі соціальних та родинних відносин між чоловіком та жінкою.

З огляду на це можна прогнозувати, що паремії вимагають багатоаспектного дослідження, адже вони відображають найширші аспекти побу-

ту народу, його історію, культуру, традиції, звичаї, вірування і водночас особливості світосприйняття, психіки, ментальності чоловіків та жінок.

Література:

1. Відображення гендерних відносин в англійських текстах малого жанру / С. О. Швачко // Зб. : Проблеми зіставної семантики. – Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2005. – С. 393-399.

2. Гендерна перспектива / [Упор. В. Агеєва]. – К: Факт, 2004. – 256 с.

3. Горошко Е. И. Гендерная проблематика в языкознании. Введение в гендерные исследования. Ч. 1. Учебное пособие. Харьков: ХЦТИ, Санкт-Петербург: Изд. -во “Алтея”, 2001. – 509 с.

4. Динаміка мовної репрезентації гендера в англійському публіцистичному дискурсі (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.): автореф. дис... канд. філол. наук: 10. 02. 04 / О. В. Дудоладова; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2003. – 20 с.

5. Конструювання гендеру в англійському дискурсі: Монографія / [укл. А. П. Мартинюк]. – Харків: Константа, 2004. – 292 с.

6. Концепти “чоловік” і “жінка” в українській та англійській мовних картинах світу: автореф. дис... канд. філол. наук: 10. 02. 17 / О. С. Бондаренко; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2005. – 19 с.

7. <http://lingvoforum.net/index.php?topic=9695.0>

8. http://www.englishclub.com/ref/Sayings/Men_and_Women/index.htm

9. http://thinkexist.com/quotations/men_and_women/